

Visszaélések a kath. tanügy körében.

Debreczen, aug. 30.

Vannak tények, a melyek a nagy közön- ség szemé elől mélyen elrejtve folynak le ugy egyesek, mint nem ritkán magának a társada- lom rovására, melyeknek káros hatását, végre is egészen elnyomni nem lehet, mert bármily mélyre igyekezzenek is azt elátni, bármily sürű gázt vessenek is rá, az előbb-utóbb nap- fényre kerül azoknak kárára, a kik palástol- ták, a kik éber figyelemmel gondoskodtak ar- ról, hogy tettük, vagy annak — kétségtelenül nem épen helyes — indoka, napfényre ne jöjjen.

Ilyen tény jutott e sorok írójának tudom- mására, a melyet városszerte beszélnek nem csak titokban, de egész leplezetlenül, mely miután nemcsak egyesek, de a társadalmi vi- szonyok érdekeibe is beleütközik, szükséges napfényre hozni.

Debreczen városában a magis kath. tan- ügy az utóbbi időkben igen magas színvonalra emelkedett. Az egyház nem riadt vissza az áldozatoktól, a kálvinista város nagysága ped- ig, sietett példabeszédszerű nagylelkűséggel gyámolítani azoknak korszerű törekvéseit, kik a multban elkövetett hibáikat siettek helyre- hozni.

De valljuk be, hogy a kath. elemi tan- ügy ha szellemileg elismerést érdemlő hely- zetben van is, a tanítók anyagi dotációjánál oly furcsaságokat tapasztalhatni, a melyek fölött kedélyesen lehetne mosolyogni mindnyajunknak, ha épen a legszentebb ügy- vel nem volna kapcsolatban ez a furcsa eset.

A dolog különben úgy áll, hogy a r. kath. tanítók az iskolaszékhöz kérelmet intéz- tek, hogy tekintve azon körülményt, miszerint a t a n í t ó k fizetése 550—700 frt körül van, a miből ma egy tanítónak megelbi bajos, szí- veskedjék őket ötödévénként 50 frtyai fizetés- felemelésben részesíteni.

Hogy ez a kérés jogos, azt nem merne kétségbe vonni senki. Hiszen az állam is gyá- korolja a fizetés-felemelést és 5 évi szolgálat után 50 frt felemelés bizony nagyon c s e - k e l y s é g .

De a debreczeni kath. iskolaszék, a jeles képzettségű tanítókat azzal vigasztalta meg, hogy — nincs pénz, tehát szíveskedjenek megelégedni azzal a fizetéssel, a mit eddig kaptak.

Már hogy a tanítók belenyugodtak e vagy nem? Azt tudni nem lehet, de furcsán tűnik az fel, hogy e g y (de csakis ez egy) t a n í t ó fizetése majdnem 900 frt, a mit az iskolaszék szavazott meg neki, oly indokok, oly remények alapján, a melyek ma sem vál- tattak be.

A 900 frtos tanítónéknak lakása is v o l t természetben (a tűzfán kivül), de lakására szükség lett, mert tanteremmel alakították át s a város lakbér fejében 100 frtot utalványozott részére, mit a kath. iskolaszék jónak látott 50—60 frttal emelni, mert átlátta, hogy 100 frtért egy tanítónak alkalmas lakást magának nem fogadhat.

Es mi történt?

A »DEBRECZEN« TÁRCZÁJA.

Negyven év visszhangja.

Irta: Jókai Mór.

Tavaly mult negyven éve annak, hogy a legelső elbeszélésem az olvasóközség elé ker- lült. A címe „Istenitélet.“ Pályám volt: „egy“ arany jutalmat nyert, s megjelent a „Tavaszi“ című almanachban. Azóta nagyon sokat írtam: hogy mennyit? magam sem tudom megmondani. Körülbelül ilyenformán áll- nak az activám. Az Athenaeumnál van 66 kö- tet első kiadásbeli újabb munkám; a Franklin- társulatnál 112 regény, népszerű kiadásban; Pfeiffer István kiadásánál (a most sajtó alatt le- vővel) 50, Revai testvérekéél 7, Stampfel Ká- rolynál, Ráth Mórnál 2, Abaffiánál 1. Sajtó ki- adásban 7. Azonkívül 4 kötet költemény, 4 kötet színművek, 2 kötet Magyar nemzet törté- nete; az „Ústökös“ ben „Hon“-ban szórva- nyosan megjelent mindenféle apróbb munkáim- at adom ráadásba.

Hogy lehetett ennnyit összeírni? Legelőször is az rá a válaszom, hogy n e g y v e n é v s z é p i d ő !

Azután meg micsoda negyven év! Negy olyan különböző korszak egymás- utájára, melynek minden eszméjára különbö- zik elút a másiktól.

Gyermekkorom emlékei visszahatolnak egész a napóleoni világharcok korszakáig: a magyar insurrectióig. Apám maga is ott vere- kedett Győr alatt a francziákkal, mint nemesi hadnagy. Még én láttam azokat a nyugalmazott

*) A nagy költő készülő, legújabb műveinek bevezetése

A tanítónő részére az isko- laszéki elnökség egy 350 forin- tos lakást fogadott fel, az iskolai- szék pénztárának terhére, azou pénztárnak, mely tanagerőt egyenlőn fizetni nem tudja, a mely pénztár nem tud 50 frtot áldozni azon tanítónak fizetése javítására, a kik nem 900 frtot, de csak 550 vagy 700 frtot kapnak, a kik többet dolgoznak, de csakis a r. kath. tanügy emelése érdekében.

Ez a száraz tény. Magyarazatot nem kell hozzá írni.

E tény nagyon leverő és káros hatásu lehet a r. kath. tanügy részére. Ohajjuk, hogy az iskolaszék meg fogja nyugtatni azo- kat, a kikben az ily gazdálkodás igen aggá- lyos következtetéseket idéz elő.

Mi hajlandók v o l n á n k elhinni, hogy az illető tanítónő a sajátjából fizeti a 350 frtos házbért, de kérdjük mégis, hogy esik, hogy egy tanítónéknak 900 frtja van akkor, midőn minden alapos indok nélkül erre érdeme nincs, midőn a többi családos tanítók csak 550, legfeljebb 700 frt fizetést kapnak? Hiszünk, hogy fogunk kapni e czikkre bizo- nyos irányu választ és az igazsághoz há ma- gyarazatot is.

Siomondes.

— Külföldi hírek. Párisban falra- gaszokat függesztettek ki, melyben felhívják a polgárságot, hogy a monarchia érdekében II. Lajos Fülöp köré gyülekezzenek.

— Országos kiállítás. A napokban fog közzétetni az 1885-ben Budapestben tartandó általános kiállítás épületeinek felállítására a pályázati hirdetést. E pályázat feltételei meg fognak küldetni az osztrák kereskedelmi és iparkamarának és a külföldön székelő nagy-obb konzulátusainknak is. Az országos bizo- ttság elnöksége még e hét folyamán meg- kezdi a végleges tárgyalásokat a fővárosi ta- nácsal a városiigazgatóság kiállítás céljaira elfoglalandó terület megállapításá végett. Mi- után az elnökség a sűrűben befásított helye- ket mindegyben megakarja kímélni, azokat magába a kiállítási területbe szándékozik be- vonni, hogy az egyik épületből a másikba vo- nuló közönség árnyékban haladhasson és a különböző vendéglők és üdülési helyek is le- hetőleg fák közt helyeztethessenek el. — A terület kijelölésénél egyik legfőbb kérdést az fogja kezezni, hol helyeztessék el az állatkial- lítás. Tekintetbe véve, hogy ezen nemzetközi, Magyarországra nézve kiváló fontosságú s mi- ndeenesre nagyérdemű kiállítás könnyen hozza- ferhetővé teendő és különösen hogy az a többi kiállítási épületekhez közel helyezendő el, ok- vetlenül oda kell igyekezni, hogy az állatkial- lítás az iparszékhez lehetőleg közel, a vá- rosígelet azon részében helyeztessék el, mely a szükkörút és az István-ut közt egyrészt, to- vábbá a nagy körönd és az Erzsébet-lásor közt másrészt terül el. Kétségtelen, hogy a főváros e tekintetben a terület átengedésénél lehetőleg előzékenyen fog eljárni.

Vadászat.

— Az 1883. 20. t. cz. —

Mindazok kik a vadászat, különösen pe- dig a vizslászat iránt érdekel és érdekel- lők, örömmel üdvözöltek a vadászatról szóló 1883. 20. t. cz. megalkotását; mert ezen tör- vény végrehajtása által elűtettek a közszé- helyi orvvadászok és kócska-puskások azon kellemes helyzetét, hogy fegyver- és vadászati adó fi- zetés nélkül, nemtelmen módon, a vadállomány tel- jes megsemmisítésére irányuló szándékkal, sza-

badon bitorolják a vadászat nemes sportját. Amely üdvös tehát az idézett törvénynek a közszé- helyi vadászterületek kénszer utján való bérbeadását elrendelő határozata, ép oly káros az intézkedése, hogy a vadászidény kezdetének napjával foglyokra augusztus hó 1-ső, nyulakra pedig augusztus hó 15-ik napját állapítja meg.

A fogoly és nyul azon vad, mely hazánk- ban kisebb s nagyobb mértékben minden vidé- ken tenyész és eként a fogoly- és nyulállomány felszaporodását nemcsak kizárólag a vadász- sport, hanem mint jelentékeny jövedelmi for- rást, nemzetgazdasági szempontból is érde- künkben áll lehetőleg biztosítani, ez pedig csak az esetben lenne elérhető, ha ugy a fog- lyok valamint a nyulakra való vadászat kezde- tének napja oly időre tétetnék, mely időben ezekre a költs és ellés megzavarása és az el- szaporodás kockázata nélkül lehetséges a vadászat.

Tapasztalásból tudjuk, hogy az időjárás vagyis a tavasznak előbb vagy később ki- nyúlta nagy befolyással van a párzásra, — minek következménye az, hogy normális időjárás mel- lett előbb, rendetlen időjárás mellett pedig kés- sőbbre esik a költs és ellés ideje.

Voltak évek, midőn a foglyok költsi ideje a rendesnél későbbre esett s augusztus hóban még egészen pelyhes vagy kevéssé kifejlett fogly csapatokra, sőt tojásaikra is akadunk; a nyulaknál pedig a legnormálisabb időjárás- i éveken is igen gyakori eset, hogy még szept- ember hó első felében is számtalan van kö- rülkó veuhes állapotban vagy épen szoptat. Kétségtelen tehát, hogy a rendetlen időjárás- u éveken költött fogly, a nyulállomány pedig rendszerint azon veszélynek van kitéve, hogy a leidezett törvényben megállapított idény bekövetkezével könnyen kipusztítható; mert míg egyrészt a foglyok nagyon gyengég s a vizsla előtt botal is nagyon könnyen agyon- verhetők, másrészt mert egy darab vemhes vagy szoptatós állapotban levő nyul életének kioltásával, valószínűséggel feltehető, hogy nyulállományunkat három darabbal kevesbitjük; de mert végül a pelyhes vagy fejletlen fog- lyokra, vemhes és szoptatós állapotban levő nyulakra való vadászat, ellenkezik is a sport értekel. Nem vadászat ilyen, hanem valóságos kaniabizmus.

Hogy a foglyokra való vadászat idejének törvényhozásilag augusztus elsejétől kezdve lett megállapítás korai és káros, azt az ez- evi fogly szaporulatnak augusztus hó 1-én ta- pasztalt fejletlensége kézzel foghatólag bizo- nyítja.

Több helyen és vidéken vadásztam auguszt- us hó 1-ső óta s elm adhatom, hogy daczára Zalaegerszeg és távolab eső vidékére levő rend- kívül nagy foglyállományok, egyetlen esapa- tot nem találtam, mely a „gábla“ fogalmá- nak is megfelelő, legnagyobb része pedig oly gyenge, hogy nemcsak a koca puskáknak kön- nyen zsákmányul eshetik, hanem vizsla előtt botal- könnyen agyonverhetők; s ennek daczára mégis valóságos irtó háboru folytatattik ellenük.

Ha figyelembe vetjük, hogy a közszé- helyi vadászterületek legnagyobb része társaságok bérletét kezezi, s hogy társaságban oly meg- állapodás, mely a vadászat kezdetének idő- pontját a törvénytől eltérőleg szabályozni, alig keresztül vihető: könnyen megtörténhetik, hogy az ez évben oly jelentékeny mennyiségre felszaporított foglyállomány illetve tenyész- anyag a törvény által meghatározott vadász- idény által, — a törvény életbeléptének első évében teljesen kipusztíttatik.

Hazánk legtöbb megyéje ugy geografiai mint topografiai helyzeténél és mezőgazdasági kultúrájánál fova a vad tenyészésére és elszá- porodásra nézve igen kedvező és szerény vé- leményem szerint az 1883. 20. t. c. a törvény- hozó azon intenciójának, hogy a vadtenyésztés hazánkban a nemzet jövedelmi forrásává vál-

tás, a hősi ellenállás a néma türelemben, a világháborító reménykedés. Ezer ellentétes helyzet, indulat, fogalom; de a korszak min- den eleme ugyanaz: ma hősök, holnap földön- futók; ma a remélt szörnyetegek, holnap a nevettség caricaturái, népevezetők, aztán ra- bok; nagy urak, aztán földönfutó koldusok; rablókalandorok, a népmesék hősei, a srstul jobbra-balra forgatva: óriási catastrofhaktól letiporva s megint fölelevenülve, egymással szembeállítva. Ez lehetetlen korszak. Átélni is nehéz: átérezni még nehezebb.

Fátyol takarja már! — S most megint egy új „Meerstrom“ ragad bennünket magával; a mit hátrahagytunk! a szikláktól, a forgato- góktól.

Ennek a négy különböző korszaknak minden eseménye, minden alakja átvonult a szemem előtt. Kicsiny pont voltam benne, de mindenütt ott voltam.

Jártam a korszak legnagyobb hőseivel együtt diadalutjainkon, s futottam futó betyá- rokkal együtt uttalan pusztákon, mocsáro- k, erdők sűrűjében; ott voltam Bécs város és Budapest ostrománál, a bombatűz közepén, s a felült Komárom romjai közt; s láttam a világot a fejemre szakadni Világosnál; ettem czigány bográcscsóból s a királyi asztalok ezüst- tálaíról; voltam szegény ördög, aki zsidógye- reket tanít magyar nyelvre havi két forin- tért, s voltam bankelnök, aki százezrekkel ha- jgálódzik; volt a nyakamon kötelhurok és ér- demrend-szalag; megdobáltam koszorúval és sárral; hallottam magamat hivattni írókirály- nak és Kossuthkutatónak; huszonhárom esz- tendő koromban, egy év alatt csináltam forra- dalmat, háboruba mentem és megházasodtam; — egyiket sem bántam meg . . .

Es a mig ezt a földglobust, aminek Ma

jék, csak az esetben felelne meg és vétet- nek eleje az egész vadállomány kockázatót s az emberi érzület is mélyen sértő irtóháboru- nak, ha az idézett törvénynek azon rendelkezé- se, amely szögint a vadászati idény kezdeté- nek napjával foglyokra augusztus hó 1-ső, nyu- lakra pedig aug. 15-ik napját állapítja meg, legislativ uton megváltoztatnék és költsre oly nagy mérvben befolyással levő legrendetlenebb időjárás figyelem- vételével az idény kezdete napjával foglyokra szeptember hó 1-ső, nyulakra pedig szeptember hó 15-ik vagy október első napja állapíttatnék meg.

—y.

A csángó ügy.

A csángó magyar egyesület igazgatója tegnap ülést tartott. Elnök megnyitván az ülést, bemutatta a miniszter leiratát, melyben hivatkozva a csángók szomorú anyagi viszo- nyaira, az egyesület támogatását kéri ki ré- szökre. Gromon Dezső kormánybiztosnak ugyanis a belügyminiszterhez tett felterjesz- tése szerint, a csángók megkapták a számukra kijelölt földterületet, de oly nagy számban vannak, hogy igazon állatokkal s a legalkü- lözetlenebb gazdasági eszközökkel nem bír- ják magukat ellátni. A belügyminiszter tehát arra kéri az egyesületet, hogy a rendelkezé- sére álló pénzből nyújtson e czélra a csángók- nak segélyt. Ezzel kapcsolatban felolvastattott Somssich Pálnak az elnökséghez intézett leve- le, melyben a belügyminiszter által a fenti czélra kért segély kúrtalványozását ajánlja. Az ezen tárgy felett megeregt vitában többen vet- tek részt. Királyi Pál ugy vélekedett, hogy miután a kormány vette kezébe az egész csán- gó ügyet, várja be az egyesület annak intéz- kedését s csak ha szükségét látja a további segélyezésnek, akkor adjon nekik gazdasági e közzeik beszerzésére pénz. Gerlóczy Károly azt óhajtaná előbb tudni, — mennyi pénz kívántatnék az említett eszközök beszerzé- sére, s mennyivel járul e czélhoz a kormány? Hoitsy Pál utalva arra, hogy a kor- mány gondoskodik a csángókról, ellenezte a segélyezést. Czorda Bódog szükségesnek talál- ta, hogy az egyesület a csángók gazdasági fel- szereléséhez bizonyos összeggel járjon. Hosz- szas vita után elnök határozatilag kimondta, hogy a belügyminiszterhez felterjesztés fog in- tétetni a pénztár állapítástól tudomására fog hozatni, hogy az egyesület rendelkezésére álló pénzösszeg a betelepülő csángók utiköltés- genek fedezésére s a nyomorban levők segé- lyezésére gyűjtetett. Az egyesület azonban nem idegenkedik a segélyezéstől, ha tudni fogja mily összegre van gazdasági eszközök beszer- zésére a csángóknak szükségük s ekkor jár a egyszerűsind megállapítani, mennyivel járul e nevezett czélhoz.

Előterjesztett azután a belügyminisz- ternek egy másik leirata, melyben ref kálva az egyesület azon feliratára, amely szerint 2—300 csángó család Bukovinában mindenét eladva, betelepülni szándékozik, — tudatja az egyesülettel, hogy a kiküldött kormánybizto- nak, Nagy Györgynek, sikerült a betelepülő- ket ezen szándékuk egyleőre leendő foganat- sításáról lebeszélni. Tudomásul vetették. Olivastattott Tomka Károly andrásfalvi reform. lelkésznek köszönő levele, melyben az egyesületől részesült 100 frtyai segélyért há- las köszönetét fejezi ki.

Elnök előadja, hogy két művész írásban engedélyért fordult hozzá, hogy a redout ter- mében a csángók javára hangversenyt rendez- hessen. Az ügy elintézésével az elnök biza- tott meg.

Végül Sztupa György egyesületi pénztár- nok terjesztette be az egyesületi pénztár álla- potát előtűntető számadást.

gyarország a neve, annyiszor körülkerültem, mennyi alakjával kellett megismerkednem az egymást váltó korszak! elk és halottak nekem modell álltak: hivasomra most is előjön- nek, változatosságban kifogyhatatlanok. Emlék- könyveimben auni tárgy van följegyezve, hogy még egy másik negyven év sem volna elég azokat mind feldolgozni.

De ösztönem be kell azt vallanom, hogy segítségem is van. Maga a közönség. Amicsak jellemző adat, ötlet felmerül a napok történe- tében, azt nekem mindenneműen beküldi maga az ismeretlen jóbarát. Sok even át az általam szerkesztett humoristicus lapot ugy szólván maga a közönség írta tele; s ezeken a lapo- kon van a magyar népelet minden rétegeiben és fázisaiban ismertette. Azonul jó barátja- im közé számíthatom olyan szellemi kücs- tárnak nevezhető nagy alakjait a magyar köl- tészetnek, mint Deák Ferenc és Nyáry Pál, akik elő krónikásai voltak a magyar világnak, a legalantabb rétegektől a legmagasabbig. Én bennük az égen porrá lett a nyárbányámat siratom.

Azonkívül, akár merre járok az ország- ban, jóakaróim mindenütt elem hozzák azokat a hagyományokat, történeteket, a mik a vidék- hez vannak köve; régiségbúvárok, történet- tudósok figyelmeztetnek a historiai események közé beszóvódó régenyes epizódokra; nyo- mába igazítanak rejtélyes, titkoszerű alakok- nak; ugy, hogy mondhatnám: az egész ma- gyar nemzet együtt dolgozik velem.

Igaz, hogy ez a közreműködés csak olyan, mint mikor Liszt Ferenczcek a figyelmét meg- ragadta ez a népdal: „nem ettem én ma egyebet, fekete retket, kenyeret!“ s csinált belőle egy nagyszabásu oratoriumot. Én is csak egy accordot kapok meg, egy végső ca-

* A keres- gyában megind- értesítettek — öltetni. A keres- legnagyobb rész- vándorgyűlés tá- 3-4 évben egy- vándorgyűlés sz- gunk részéről e- veskező ifjak el- helyeül ismét lá- azonban a vánd- dolgok tartók- utóbb itt tartók- mely abból álló- hazai lapokban- letéhez a vánd- tárgyában: ér- lattuk Egyébke- mozgalom el- debreczenben- követettett el- tottság mely a- k és z i t v e, a- vaslatokat kido- idejekorán meg- dorgyűlések m- nélkül az egyb- l a l a n j e z, a- beszédek figna- meny nélkül. N- egyéb hátra, m- egylete, azon- lyek az eszmét- lik: alakítsanak- bizottságot, a- kat közöljek a- tóban, s miutá- zást szerzetek- arról hogy a g- kor hívják egy- vándorgyűlést.

* A főisk- ai ma delutá- alati értekezé- egyházközségi- zendő faklyas- gondokunk sz- erkezik körük- pezik fogadta- nács, illetve az- előkészületek- már szinte fol- ban megjelene- *

* Az ipar- szomatlan este- kedtetet az 18- városukban el- lenni az iskol- már jartak isk- össze, a mely- Akik pedig me- de már be van- a reálisokai t- tartoznak jelen- *

* A kir- családnál várt- mind a sajtó m- juk a helybeli- hívti arra a k- sajtóügyi kerül- hírlapiról van- helyzetben, hog- tr-rhatóak. Eg- hírlapiról, ki t- elítelve, más k- lapszerkesztő- az ő általa íro- talból függ, fe- ket. A legmag- tek közül sen-

tastrophát, s- megelőző regé- Ez a me- Elmondo- csinálhatja ak- Vagy egy- történelmi ad- oldatlan esemé- len ajándék, le- Akkor é- kokat, a mik é- Ez már ta- megfigyelés, s- taláni, mert- mely korba at- kását, hangula- divat- néha- at kell tanul- helyszínét beir- venni, műhely- tudókat, teoz- Mikor az- nak az előter- niók a regény- nem segít se- belehelyezem- kedélyhangul- gyilkosnak, a- gorinak a le- mévá teszem- esetett, a ba- családom tag- háborgat is, épen zsarnok- gyok, vagy- dásig; vagy- dom. Egy a- vége van. Uj-

